

KEDVETLEN ÍRÓ KEDVES KÖNYVE

MOLNÁR FERENC: ZÖLD HUSZÁR, TESTVÉRISÉG-EGYSÉG
KÖNYVKIADÓ, NOVISZÁD, 1957

Operetthuszár ez a „Zöld Huszár”, ott sorakozik a színpad szélén, a főbbi görlice között és csatadal helyett kuplét énekel. Annak a stílizált világnak a csokoládékatonája, amelyben annyira otthon volt Molnár Ferenc. Ellentmondás-e, hogy ebből a mesterkélt világból való egyik legmesterkéletlenebb írása? Érthetetlen-e, hogy a kimondott szó e gépbiztos labdaművésze, a cinizmus mártirja, a kedvetlen író innen datálja egyik legkedvesebb könyvét?

Azt hiszem nem az. A művészi igazság lényeges eleme a környezet, s a művésznek, tulajdonképpen, mindig azt kellene ábrázolás tárgyává választania, amibe beleszületett, vagy belenőtt. Molnár Ferenc valójában a világsiker aranyhegyein is újságíró maradt; úgynevezett színházi ember, öltözők intimusa. Lavalliere-nyakkendő láthatatlankodott érdemrendekkel borított frakkján is, mert legtítkoltabb bensejében halálig a „Zöld Huszár” lapjain festett világhoz tartozott.

Ebben az egyszerű könyvben azért férnek el legszebb értékei s talán azért rekednek nagyrészt kívül mű-

vészi és emberi fogatkozásai, mert otthon dolgozik. Mert ismerte ezt a „Zöld huszár”, ellentétben a sikerdarabok nagyhercegnőivel, ördögeivel és magisztereivel, akiket nem ismert. Szembeötlően erős élménytartalom hevíti e könyvben az élő lélek hőmérsékletére Molnár hangját s ez éppen az ő esetében, sokat, talán a legtöbbet jelent. Hányszor s mily jogosan vetették szemére, hogy az igazságot alárendeli a hatásnak, ötletek és elmésségek papíralarca alatt, visszájára fordítja a valóság logikáját, nem teremt embereket, hanem bábokat mozgat. Ráolvasták, hogy a színházi ember knockautolja benne a költőt, hogy nincsenek szenvedélyei, irodalmi nagyiparos, aki kívül és felül áll marionettjein, vezérelve a meghökentés, mottója az aforizma.

Csakugyan: neve elsőszorban elegáns szindarabok nyomán futott végig a világon s ezek a milliós „exportdarabok” több devizát hoztak, mint amennyi irodalmat adtak. A varázsos hangszer, az emberi szív alig néhány munkájában zendül meg. A „Pál utcai fiúk”, a „Liliom”, a „Szentolvajok” s még egy-két ki-

sebb elbeszélés árulkodik csupán, hogy mégis több volt virtuóznál; néha költő volt.

A „Zöld Huszár” feltétlenül e kevések közé tartozik. Nincsenek itt molnári helyzetek, de kapunk valamit, ami egészen szokatlan: molnári közvetlenséget. Érettségkorában írta, sikerrel, ünnepléssel, vagyónal a háta mögött. Élménymagjára jellemző, hogy ugyanezt a témát egy másik munkájában, a „Rabok” című kisregényben is feldolgozta. A „Rabok” meséje, bonyodalma és kifejlése feltűnően egyezik a „Zöld huszár”-ral. Ifjúkori élmény lehet, és tudjuk, hogy az ifjúság némely emlékképe mily mélyre ágyazódik.

Maga a történet igénytelen. Érdekessé, művészileg és emberileg érdekessé a szokatlanul nyugodt előadás s az eleven háttér teszi. És, természetesen, az alakok, akik egykét kivétellel, egyenesen, ismerősen állnak a lábukon. Ez egyszer igazi sorsok kibontakozásának vagyunk tanúi, valószínű bonyodalom zsarnokánál melegsztünk, testvéreink tragédiáját betűzzük. S az egészen mint különös csillogás ömlik végig az emlékezés kedves melankóliája.

Az író ifjúkorában, a század első évtizedében játszódik a „Zöld huszár” regéje. Egy fiatal budapesti újságíró és egy vidéki bodegáslány végzetes szerelmének története. A bodega — ezt el kell magyarázni 1957-ben, — a maj. bárók őse, de valamivel több is. A képmutató századforduló számkivetettjeinek, az úgynevezett lumpoknak és bohémeknek tanyája, ahol olcsó fröccs és olcsó szerelem várta az éjszaka vándorait. Ilyen bodega alkalmazotta a hősnő. Az újságíró valami vidéki küldetés alkalmával, véletlenül botlik beléje. Az ifjúra szép jövő vár, máris neves hírlapíró, ezen felül boldog vőlegény. Menyasszonya gazdag család gyermeke, tiszta, józan, illatos neばántsvirág. Szeretik egymást és nemsokára egybekelnek.

A vidéki bodegában töltött véletlen éjszaka azután fenekestől forgat fel gondddal cirkalmazott, nyugalmas sorsokat. A bodegáslány mohó szerellemmel, félresiklott élete minden elfojtott szenvedélyével szeret a fiatalemberbe, utána szökik a nagyvárosba, árnyékként követi mindenüvé. A férfit eleinte dühbe gurítja, majd gondolkozóba ejti, végül meghatja a kitarató, néma szerelem, melv pillantások alamizsnájával is megelégszik. Mire azonban a lány kétségbeesett üldözése mögött felfedezi a viszontszerelemre érdemes odaadást, mire ráébred, hogy voltképpen ő se a menyasszonyát szereti, hanem ezt a prostituáltat, a végzet már át is gázolt a lányon. Öngyilkos lesz, meghal, az újságíró pedig követni akarja a halálba. Az ő öngyilkossága azonban nem sikerül. Életben marad és megtépzott lélekkel tér vissza menyasszonyához.

Ennyit mond a mese, amelynek fordulataiban jellemzetes mellékfigurák galériája vonul fel. Molnár amúgy is mestere a művészi ökonomiának, egy jelzővel oldalakat tud előadni, itt pedig, személyes közösséget vállalván embereivel, a szókottnál is tömörebb. S ami a legfontosabb: éltek ezek az emberek, sőt a mi körünkben éltek. Az öregedő vidéki szerkesztő olyan életűen rumszagú, hogy szinte kibukik a könyv lapjaiból. Az újságíróvilág névtelenjei, a színház rabszolgái, a mágnáskaszinó léhűtői: megannyi, szinte anatómiai ábrázolás. Mögöttük pedig a századeleji, liberális-nagypolgári Magyarország korrumpált, álszent világa, a mocsárvilág tesped, melynek gyalázatos erkölcs-kodexéből elkerülhetetlenül következik a szegény bodegáslány halála.

Jól esik érezni, mennyire szabadjára engedi líráját ebben a kis szívhistóriában Molnár s mennyi mindent elárul közben. Mennyi realizmus a „Vörös malom” irreális színpadi mágusában! S lám, társadalom-

szemlélete se feneklik meg szükségyszerűen fényűző kulisszák közt lebegő álomfigurák erotikus komplexusainak elemzésén! Ahogy ebben a kis könyvben a láncszemeket egybefonja, ahogy egy leányszíven s egy osztályának előítélet-béklyóiban vergődő férfilelken át, szinte lombikban bemutatja, hogy az adott társadalomban a hősnőnek menthetetlenül pusztulnia kell, — ebben már ott a kritika, a félszázad előtti városi polgárság lesújtó kritikája.

Molnár Ferenc 1878-ban született és 1953-ban halt meg. Magas kort ért el, sok siker ízét izelte, nevét őt világrézs színpadai és könyvkiakatai harsogják ma is. Fáradt, kihamvadt aggként múlt ki New Yorkban, ahol utolsó éveit töltötte. Magányos ember volt és bravúros író; mestere a tömegszórakoztatásnak, az

elegáns szkepszisnek, a könnyed, vállvonogató szellemességnek, mely nem kíváncsiskodik s nem ítél. A „Liliom” olvatag aszfaltlírájával, a „Pál utcai fiúk” forró emberiségével s ezzel a „Zöld huszárral” ön-maga hangfalát törte át. Megmutatta, hogy több a sikeres írónál; jó író, aki osztályának hiteles ábrázolására is képes.

A „Testvériség-Egység” könyvkiadó” ezúttal jól választott, mert a másik, a darab-gyáros Molnárt sokan ismerik, de ezt az egyiket nagyon kevesen. Nekünk pedig csupán ehhez az elvétve előforduló, igazabb Molnárhoz lehet valamelyes közünk. Még csak annyit, hogy a cetinjei Narodna Knjiga már 1954-ben lefordította és kiadta a Zöld huszárt, megérdemelt irodalmi és közönségsikert aratva vele.

MASEREEL Frans (Belgium):

Az optimista (fametszet)